

PASQUALE PAOLI 1755-ÖS ALKOTMÁNYA

Korzika népének Általános Diétája, mely önmagának törvényes ura⁸⁸, és melyet a Generális hívott össze, a Corte városában ezeket, a napokon, 1755. November 16., 17. és 18. napján meghozott módosítások szerint.

Visszaszerezvén szabadságát, önnön kormányzatának maradó és tartós formát kíván adni, olyan alkotmány formájába öntve, mely biztosítja a nemzet boldogságát.

(A Diéta⁸⁹) kinyilvánította és kinyilvánítja egy Államtanács megalakítását, melynek kezébe letette és leteszi a legfőbb hatalmat, a politika terén éppúgy, mint katonai és gazdasági ügyekben, előírván, hogy ennek tagjai a következők lesznek: egy Generális, aki majd annak feje és irányítója is lesz, 36 elnök az első osztályból⁹⁰, és 108 tanácsos a második osztályból. Ezek kétharmada kerüljön ki a Terra di Commune-ból, valamint Balagne, Nebbio és Cap Corse provinciákból, melybe beleértendő Bastia és Calvi városa, a harmadik harmada pedig a Hegyeken Túli provinciákból. Ezek három kamarára fognak oszlani 3 magisztratúra létrehozásával, mindegyiknek 12 elnöke és 36 tanácsosa lesz, és a kormányzat feladatainak fontos részével lesznek megbízva. Így azokat, akik a politikai ügyekkel lesznek megbízva, igazságügyi kamarának fogják hívni, a másikat, amely katonai ügyekkel foglalkozik, hadügyi kamarának, és amelyik gazdasági ügyekkel, azt pénzügyi kamarának.

---

⁸⁸Ez az a híres passzus, melyet a népfelkelés első megjelenésének tartanak.

⁸⁹Az országgyűlés új neve Dieta Generale – ld. alább. A dieta fogalma a korzikai alkotmányfejlődés során sokat változott, sokszor bizonytalan. Jelen esetben törvényhozó gyűlést jelent.

⁹⁰Az osztályok jelentése is bizonytalan – a szöveg nem magyarázza meg pontosan, mit is ért alatta. A hagyományok szerint Korzika lakosságát a 17. századtól 5 vagyoni osztályba sorolták. Az első a leggazdagabb földbirtokosoké és kereskedőké, akiket Magnifici vagy Signori néven emlegettek, és akik általában a genovai nemesség tagjai voltak. Ez nem azt jelentette, hogy feltétlenül genovaiak lettek volna, hanem azt, hogy tekintélyük és kapcsolataik révén felvették őket valamelyik genovai *albergoba*. (Az *albergo* jelentése itt kb.: nemesi klán. Erről a témáról részletesebben ld. *Mémorial* 2. Tome, 104–105. p.) A további osztályok: 2. a caporali (régii családokból származó, szegény sorú, de vidéken nagy tekintéllyel rendelkező köznemesség), 3. a polgárok, 4. a plebejusok, végül az 5. az idegenek, a nem korzikai származásúak. Ld. Arrighi, 69–71. p. Ez a kitétel az osztályba sorolásról egyébként alapvetően cáfolja a korzikai történészek kedvelt tételét, miszerint Paoli alkotmánya valamiféle modern demokráciát képviselt volna.

Mivel e három kamara folyamatos működése nem csekély költséget és kellemetlenséget okozna a nemzetnek, ráadásul lassítaná a közügyek menetét, ez a gyűlés csupán évente két alkalommal fog összegyűlni a legfontosabb kormányzati ügyek elrendezésére, és az Államtanács teljességének reprezentálására. A fennmaradó időben a Tanácsot teljes kompetenciával és erővel a Generális képviseli, mint legfőbb vezető, vagy pedig általános elnök, valamint minden kamarából egy-egy elnök, akik havonta váltják egymást (kamaránként), egy tanácsos, kinek személye tíznaponta váltakozva kerül ki a három kamarából, és végül egy államtitkár⁹¹.

Az Államtanácsához benyújtott petíciókat a Generálishoz továbbítják, aki az ügy fontossága és témája szerint továbbadja azokat az illetékes kamara elnökének. Az elnökök valamennyi ügyet megtanácskozzák, és bemutatják az Államtanácsnak, ahol szavazattöbbséggel döntést hoznak azokról. Minden elnök és tanácsos egy szavazattal rendelkezik, a Generális pedig kettővel.

Először a tanácsos szavaz. Utána szavaznak az elnökök, egyik a másik után, végül a Generális. Szavazategyenlőség esetén az államtitkárnak is szavaznia kell, hogy a döntés avagy dekrétum elnyerhesse a többséget.

Háborús ügyekben a Generális szavazata a döntő. Ő maga, az Államtanáctól függetlenül elrendelheti a consultákat, dönt a háborús lépéseket illetően, és általános- és részgyűléseket hívhat össze.

Az Államtanács valamennyi tagja élete végéig funkciójában maradhat, amennyiben a nép a Diéta tagjává választja.

Az Általános Diéta

Az Általános Diétát évente egyszer össze kell hívni, akkor, amikor azt a Generális alkalmasnak találja. Ez alkalommal a nemzet valamennyi méltósága és hivatalviselője beszámol működéséről. E célból a Generális az első napon számol be a saját munkájáról, és aláveti magát a nép ítéletének⁹². A többi mélt-

---

⁹¹Valójában államtitkár létének a korabeli iratokban nincs nyoma, funkcionált azonban egy kancellár, akinek a consulták irányításában volt feladatköre.

⁹²Paoli alkotmánya nagyon sok modern és bölcs elemet tartalmazott, vannak azonban különös, archaikus elemei. Ilyen pl. az a régi hagyomány, hogy a Diéta ülésezése idején a Generális és az Államtanács hatalma megszűnik, tehát a törvényhozó és végrehajtó hatalom egyszerre nem létezik. Ld. Fontana, 37–38. p.

tóság és hivatalviselő a Sindicato-nak⁹³ veti alá magát, melynek négy tagját a Diéta választja meg, a (benne részt vevő) Generális mellé.

A polgári bíróságról és a pievék bírairól

Az államügyek bőséges áradata, valamint a háborús helyzet körülményei folyamatosan elfoglalják az Államtanácsot, mely annak érdekében, hogy gyorsan írt kereshessen minden fontos ügyre, nem engedheti meg magának, hogy még polgárjogi ügyekkel is foglalkozzék. E célra egy bíróságot választanak, mely három törvénytudó bírából és egy kancellárból áll, az Államtanács választhatja őket, és eléjük fog kerülni minden 50 lírát meghaladó⁹⁴ ügy. Száz líra alatti ítéleteit nem lehet fellebbezni, és amelyek meghaladják ezt az összeget, másod-és legfelsőbb fokon az Államtanácshoz küldhetők.

Az ötven lírát nem meghaladó ügyeket a pievéként egy választott bíró dönti el; ítélete ellen 100 líra értékhatárig nem lehet fellebbezni, száz líra felett második és legfelsőbb fokon a polgári bírósághoz lehet fellebbezni.

Minden bíró köteles lesz egy jegyzőt, avagy kancellárt választani, kinek megválasztását az Államtanácsnak meg kell erősítenie.

Avégett, hogy a polgári bíróságok és a pievék bírái megélhetése biztosítottassék, felhatalmazást nyernek a következő bírságok behajtására:

A 15 lírát meghaladó ügyekben 25 líráig 12 centesimo⁹⁵
a 25 lírát meghaladó ügyekben 50 líráig egy líra, 4 centesimo
50-től 100 líráig két líra 10 centesimo
100 líra fölött, felső határ nélkül öt líra.⁹⁶

---

⁹³A Sindicato egy utazó bíróság, melynek fő feladata nem az ítéletalkotás, hanem a helyi bíróságok és magisztratúrák ellenőrzése. A Sindicato eredetileg a genovai kormányzók asszisztenciájához tartozott, 1729 után jó ideig nem esik szó róla, most, 1755-ben Paoli felújítja a szokást. A Generális egyébként nagyon komolyan vette ezt az intézményt: öt tagja közül az egyik ő maga volt, és hivatali ideje alatt állandóan utazott a szigeten. Ez fásasztó, de nagyon hasznos dolog volt: személyesen ismerte az összes pieve vezetőit, akikre ezáltal sokkal nagyobb befolyást tudott gyakorolni, mint egy fővárosban tartózkodó vezető. Ld. Fontana, 104–106. p.

⁹⁴A fogalmazás kissé kurta: itt arról van szó, hogy az ügyben kivethető bírság összege meghaladja az 50 lírát. A korabeli líra eredetileg az angol fonttal állítható párhuzamba, tehát majdnem fél kilogramm ezüst értékét jelentette. Jelentős összeg volt tehát.

⁹⁵Centesimo: a líra századrésze, váltópénz. A francia szövegben sou szerepel, amely a korabeli francia livre váltópénze volt.

⁹⁶Ettől kezdve az eredeti, olasz nyelvű szöveg paragrafusokra van osztva, de Dorothy Carrington francia fordítása ezt nem vette át.

(itt egy, az eljárásjoggal foglalkozó, a forráskiadvány által lényegtelennek ítélt és kihagyott rész következik)

A pievék megbízottairól és a parókiák hadseregének kapitányairól és hadnagyairól

A rend szükségszerűen sürgős fenntartásának biztosítása, valamint hadseregünk gyakorlatoztatása érdekében, és hogy hadseregünk szabályszerűen viselkedjék a hadjáratok és katonai expedíciók során, nélkülözhetetlenné vált, hogy a pievék élére egy megbízottat, a parókiák haderejének élére pedig egy kapitányt vagy hadnagyot nevezzenek ki.

A pievék legjobb és legbuzgóbb patriótái maguk legyenek a megbízottak, megválasztásuk a Generális és az Államtanács dolga, és hasonlóképpen, a kapitányok és a hadnagyok a parókiák legtekintélyesebbjei közül kerüljenek ki, akiknek megválasztását a közösség bírálja el, és érvényessé akkor váljon, ha azt a Generális és az Államtanács megerősítette. A megbízottak kapják meg akár a Generális, akár az Államtanács körleveleit és más rendeleteit, és ügyeljenek azok haladéktalan végrehajtására. Ezért a megbízottat a pieve összes csapata közvetlen parancsnokának kell tekinteni, akinek a pievék minden kapitánya köteles benyújtani a hadrafogható férfiak listáját, valamint az egyház-községükben létező fegyvereket, mégpedig egyeztetve a fegyveresek számával, ezt a Generális és az Államtanács követeli meg, és olyan módon és annak érdekében történjék, hogy senki se tekintessék alkalmatlannak. Őrizzen tehát egy másolatot ezekről a listákról, az eredetit pedig, aláírásával hitelesítve juttassa el a Generálishoz. E listákat a kapitányok is őrzéék, minden részletet papírra vetve, és azokat gondosan el kell helyezni a levéltárakban.

A hadjáratokban mindig a pieve embereinek élén kell álljon, hogy végre tudja hajtani a hadjárat főparancsnokának rendeleteit és intézkedéseit, akinek be kell mutatnia az összeírt emberekről szóló feljegyzéseket, hogy lehetővé váljék a hiányzók keresése, és azok megbüntetése a Generális által. Ő fogja kijelölni, hol kell lenniük, hol lesz az a hely, ahol a csatlakozásukat várja, minden távolmaradóra 20 centesimo bírságot rónak ki, (és ezt a pénzösszeget) felosztják a hadjáratban részt vevők között. Ugyanazén büntetésnek lesz kitéve az, aki a hadjáratok idején, a szükséges engedély nélkül vezetőjétől olyan távolságra tartózkodik, hogy nem lehet eljuttatni hozzá a parancsokat. Külön parancsokat fognak kiadni a kapitányok, illetve távollétükben a hadnagyok számára, a hadjárat parancsainak végrehajtását, és másokat illetően, melyeket a kormányzat ad ki, és amelyekről egy példányt a Megbízottnak kell eljuttatni. Abban az esetben, ha verekedés, vagy más rossz történik, a fegyveres erőknél azonnal be kell avatkozniuk a bűnösök és bujtogatóik megállítására, és azok javait jegyzékbe kell venni. A megbízottat haladéktalanul mindenről értesíteni

kell avégett, hogy ez utóbbi is ezt tudja tenni a kormány felé, majd haladéktalanul végre tudja hajtani annak előírásait, ellenkező esetben büntetessék meg, fosztassék meg hivatalától és fizetésétől annak arányában, amilyen összeget semmittevése révén elfecsérelt, és ugyanazon büntetés alá essen, mint a gondatlansága miatt el nem fogott bűnös személy. A megbízott feladatát a Generális és az Államtanács elvárásai szerint gyakorolja. A kapitányok és a hadnagyok évente cserélődnek.

A podestákról a padri del commune-kről és a kárbecslőkről (estimateurs)

A podesták, a padri del commune-k és a kárbecslők választása minden egyházközségben, minden évben a korzikai törvényi szabályok 8. Fejezete szerint történik⁹⁷, és minden podestaságnak kötelessége a kormányt tájékoztatni késlekedés nélkül mindarról, ami a lakossággal történt, avégett, hogy jelentése révén, melyet a kapitányoktól, a megbízott közvetítése révén a kormányzat megkap, a kormány még hatékonyabban tudjon ügyelni a rendre és a törvények tiszteletére.

A büntetőtörvények

Aki szándékosan emberölést követ el⁹⁸, vagy bármilyen fegyverrel súlyosan megsebesít valakit, halálokozással vádolandó, és amennyiben az igazságszolgáltatás kezére kerül, fegyveres őrizet alatt álljon, mint a társadalom el-
lensége. Ne rendelkezessék birtokaival, és semmiféle egyéb javaival. Tulajdonát a lehető legteljesebb mértékben tönkre kell tenni. Minden ingó vagyona szálljon a kincstárra, és a bíró, amennyiben az Államnak ebből haszna származhat, bizonyos esetekben leállíthatja a rombolást, és ezen javakat a bíróság örökre az Államnak adhatja.

---

⁹⁷Ez tipikus példa arra, hogy az írásos alkotmány magába emeli a régi jogszokások egy részét: az önkormányzatokról nem is esik több szó, mivel elemeit teljes egészükben megtartották.

⁹⁸Paoli alkotmányának – és egész uralmának – egyik legemlékezetesebb és legfelvilágosultabb része az, hogy komoly harcot és propagandát indított a vérbosszú ősi szokása ellen. Ebben olyan mértékig járt elő a jó példával, hogy képes volt saját rokonaival is szembeszállni: vendettába került unokaöccsét – ahelyett, hogy résztvevő volna mellette az öldöklésben – a törvényes bírósággal elítéltette és kivégeztette.

Az, aki vérbosszút gyakorolva megöl, vagy bármilyen módon halálosan megfenyeget valakit valamely régebben őt vagy valamely rokonát ért sérelem miatt...⁹⁹

Az, aki régebben esett sérelmek miatt, a béke¹⁰⁰ létrejötte után megöl, vagy bármilyen eszközzel megkísérel megölni valamely ellenségét, nyilvánítassék bűnösnek szándékos emberölésért, ráadásképpen pedig háza haladéktalanul romboltassék le, helyére pedig állíttassék szégyen-oszlop, melyre a bűnös nevéét és bűnét írják fel.

Az, aki előre megfontolt szándékkal, a vérbosszúval történő törvénysértés előző két esetén kívül szakállas puskával vagy bármilyen fegyverrel könnyebben megsebesít valakit, és ha az idézésre megjelenik, ítéltessék el háromtól hat hónapig terjedhető börtönbüntetésre, az Államtanács belátása szerint, vétsége fajtájától függően, és kötelezzék 20 centesimo megfizetésére, börtönőrei számára. Ha nem jelenik meg, és engedetlennek mutatkozik, ítéltessék el Korzika törvényeinek előírása szerint.

Az, aki a fenti eseteken kívül, előre megfontolt szándékkal szakállas puskából, vagy más fegyverből lövést ad le, emberölési szándékkal, de anélkül, hogy bajt okozott volna, vagy a lövés helyett halálos fenyegetést tett volna, ítéltessék kettőtől négy hónapig terjedhető börtönbüntetésre, és az őrség számára napi 20 centesimo fizetésére, a vétség mértékétől és az Államtanács tetszésétől függően. Távolmaradása esetén a családja börtönöztessék be, családja híján pedig legközelebbi rokona, addig, amíg a bűnös nem adja magát az igazságszolgáltatás kezére.

Az, aki egy verekedés során könnyebb sebesülést okoz, ítéltessék el egytől két hónapig terjedhető börtönre, a vétség mértékétől és az Államtanács tetszésétől függően, és kötelezzék napi 20 centesimo megfizetésére az őrség számára. Távolléte esetén a családját börtönözzék be, annak híján pedig legközelebbi rokonát.

Hasonlóképpen, ha valaki egy verekedésben kövel vagy bottal megüt valakit, vagy akár csak megérinti őt valamely fegyverrel, ítéltessék el 15-től 30 napig terjedhető börtönbüntetésre, és fizessen napi 20 centesimo-t... és aki mégis távol marad, és ott mégis az igazságszolgáltatás kezére jut, ítéltessék a duplájára.

---

⁹⁹Itt a szöveg csonka.

¹⁰⁰Béke alatt 1755-ös Generálissá választását érti.

Azokról, akik a saját fejükre idézik a törvényt¹⁰¹

Azok, akik erőt alkalmazva szereznek meg valakitől valamilyen ingó vagyont, melyet az az illető nem lopott, hanem jogosan és jóhiszeműen birtokol, és ezt arra hivatkozva teszik, hogy ez a holmi valójában az övék, és valóban hozzájuk is tartozik, és ha úgy taláztatik, hogy híján vannak minden szükséges bizonyítéknak, ítéltessenek 25-től 50 líra megfizetésére, és ha nem tudnak fizetni, három hónapi börtönbüntetésre.

Azonban ha az erőt valaki olyan személy ellen használják, akitől elbirtokolják valamely ingó vagyonát azzal az ürüggyel, hogy az övék, és nincs semmiféle bizonyítékuk, akkor eltekintve attól, hogy a dolgot visszaállítják eredeti tulajdonosának birtokába, a vele járó károkkal és hasznokkal egyetemben, fiztessék 100-tól 200 líráig terjedő összeg, és ha nem fizetik, illetve nem tudják azt megfizetni, háromtól hat hónapig terjedhető börtönbüntetésre ítéltessenek.

Továbbá, ha az történik, hogy ezeket a javakat erőszakkal elveszik anélkül, hogy az elkövető bármiféle igazolással vagy ürüggyel rendelkezék, ítéltessék el a büntetőjog által előírt módon.

És továbbá, ha az erőszakot avégett alkalmazták, hogy valaki, saját hatalmánál fogva, és legális ítélkezési jogkör nélkül, erőszakos úton valamely ingatlan birtokába kerüljön, amit mások birtokoltak, teljesen jóhiszeműen, és ha még azt is állítja, hogy az erőszak jogos volt, a betolakodót meg kell akadályozni a birtok és az említett javak elfoglalásában és azok hasznélvezetében, és ráadásul 100-tól 200 líráig terjedhető bírságot kell kiróni rá, valamint háromtól öt hónapig terjedhető börtönbüntetést, ennek mértéke függjön a személytől és az erőszakkal elfoglalt javak minőségétől.

Az összes többi vétséget illetően, a rövidsége való tekintettel, a jelen dekretumban nem történhet említés, ezekre vonatkozóan vegyék figyelembe királyságunk fennálló törvényeit, beleértve ebbe... hogy amennyiben bárki megszóktet egy fiatal lányt, az elrabolt személynek illetve szüleinek akarata ellenére, egyik helyről a másikra, azzal a céllal, hogy megerőszakolja, az halálbüntetésnek teszi ki magát, és azok, akik bármely nőt házassági ígéretekkel hitegetnek, azok egy évi börtönbüntetést kapjanak, és fizessenek napi 20 centesimo-t az őrzésért, és ha az illető nem adja magát a kormány kezére, három évre száműztessék a királyság területéről.

---

¹⁰¹Ez alatt a tolvajokat és rablókat értette.

Intézkedések Balagne és Nebbio tartományokra vonatkozóan

Avégett, hogy a Legfelsőbb Államtanáctól való nagy földrajzi távolság miatt szenvedő lakosságot kárpótolják, mindkét tartományt egy-egy, a Legfelsőbb Államtanáctól függő magisztratúra fogja irányítani, amely egy havonta cserélődő elnökből, négy tizenöt naponta cserélődő tanácsosból és egy kancellárból fog állni, kinek személyét az említett legfelsőbb Államtanácsnak kell jóváhagynia. E magisztrátusoknak hatalmuk lesz nem csupán törvény elé idézni valakit, de el is ítélni őt, sőt, az ítélet végrehajtására is, kisebb bűnügyek esetén. Nem hozhatnak azonban halálos, és a királyság területéről való száműzetéssel járó ítéletet, és kötelezettségük van arra, hogy a Legfelsőbb Államtanácsnak havonta jelentést tegyenek ezen ügyekről. Azokban az ügyekben, melyek fővesztést illetve száműzetést vonnak maguk után, csupán az ítélet kimondásáig juthatnak, annak végrehajtása nélkül, és kapcsolatot kell tartanak a Legfelsőbb Államtanáccsal, meg kell hallgassák tanácsait, és meg kell várják jóváhagyását, a végrehajtás engedélyezését.

A fentnevezett tartományokban a polgári ügyeket egy általános bírónak kell megvizsgálnia és elbírálnia, kinek 400 líráig terjedhető ügyekben van joga ítéletet hozni. Ha az ügy csak 25 lírás, nincs fellebbezés. A 25–30 lírás ügyekben jogorvoslatot a megfelelő magisztrátusokhoz fordulva lehet kérni, 50 és 400 líra között pedig lehetségessé válik a polgári bírósághoz fordulni. A honoráriumokat az említett bírónak kell fizetni, a fentemlített tarifák szerint, amihez hozzá kell tenni a kancellároknak járó javadalmazást, aki az egésznek a felerészét kapja. Az említett bíró köteles a magisztratúra helységében lakni.

A banditákról

A múlt július 15-e előtt elkövetett emberöléssel vagy más bűnökkel vádolt személyek kegyelemben részesülnek, mintha a megsértett fél megbékélt volna velük, feltéve, ha a Generális és a Legfelsőbb Államtanács előtt jegyző által békeszerződést kötnek, vagy együttesen bizonyítják ezt a lakóhelyük szerinti papok, podesták és padri del communek előtt, azzal a feltétellel, hogy minden fentemlített bandita előlegképpen fizessen 25 lírát, melyet az igazságügyi kamara, és 5 lírát, melyet a kancellár kap. Azokat illetően, akik a bűnt az említett július 15. után követték el, vagyis az új Generális megválasztása után, az említett Generális tetszésére van bízva, hogy az egyes esetekben a bűnösök számára egy pénzbüntetés befizetése után kegyelmet gyakorol-e, melyet azonban a lehető legjobban meg kell vizsgálni, mivel erre vonatkozóan nincs gyakorlat.

Pasquale Paoli